

“ЁШЛАРНИ МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР РУҲИДА ТАРБИЯЛАШДА МАДАНИЯТ ВА САНЪАТНИНГ ЎРНИ”

МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА
ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ ТЎПЛАМИ

2017 йил 15 ноябрь

Бухоро - 2017

КОҢФЕРЕНЦИЯНИНГ ДАСТУРИЙ ҚҰМИТАСИ

- А.А. Тўлаганов - Бухоро давлат университети ректори, техника
фанлари доктори, профессор, раис.
- К.А. Самиев - Бухоро давлат университети илмий ишлар бўйича
проректор, физика-математика фанлари номзоди,
раис муовини.
- С.Қ. Қаҳҳоров - Бухоро давлат университети профессори,
университет касаба уюшмаси раиси
- О.М. Қодиров - Бухоро давлат университети проректори,
педагогика фанлари номзоди, доцент
- О.Х. Рахимов - Бухоро давлат университети проректори
- Э.М. Мухторов - Педагогика факультети декани в.б., психология
фанлари номзоди, аъзо.
- Б.Х. Мадримов - Мусиқа таълими кафедраси мудир, педагогика
фанлари номзоди, доцент, аъзо.

КОҢФЕРЕНЦИЯ ТАШКИЛИЙ ҚҰМИТАСИ

- К.А. Самиев - БухДУ илмий ишлар проректори, ф.м.ф.н. раис
муовини
- М.Ҳ. Маҳмудов - БухДУ профессори, п.ф.д., аъзо
- С.Қ. Қаҳҳоров - БухДУ профессори, п.ф.д., аъзо
- Ш.Р. Баротов - БухДУ профессори, п.с.ф.д., аъзо
- Э.М. Мухторов - БухДУ доценти, п.с.ф.н., аъзо
- Б.Х. Мадримов - БухДУ доценти, п.ф.н., аъзо
- Б.И. Мустафаев - БухДУ доценти, п.ф.н., аъзо
- С.Б. Саидий - БухДУ доценти, с.ф.н., аъзо
- С.Д. Дўстов - БухДУ доценти, п.ф.н., аъзо
- Ш.У. Норова - БухДУ катта ўқитувчиси, аъзо
- М.М. Бафаев - БухДУ ўқитувчиси, аъзо

Ушбу тўплам Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисидаги Қонуни", "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури", Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида"ги Фармони ижроси ҳамда "Халқ билан мулоқот йили"га бағишлаб 2017 йил 15 ноябрь куни Бухоро давлат университети Мусиқа таълими кафедрасида "Ёшларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашда маданият ва санъатнинг ўрни" мавзусида ўтказилган илмий-назарий конференция материаллари асосида тузилди.

Конференция материалларидан Олий ва ўрта махсус таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари, катта илмий ходим-изланувчи,

vazifasini ham bajarib kelgan. Dostonlardagi voqea-hodisalar asosan do'mbira, dutor, tor va boshqa musiqa asboblari jo'rligida baxshilar tomonidan qo'shiq qilib, kuylanib kelingan. Xalq dostonlari bo'yicha ilmiy-tadqiqot olib borgan adabiyotshunos, folklorshunos olimlarning ta'kidlashlaricha, xalq dostonlarining barchasida chinakkam insoniy fazilatlar madh etilgan va ularning deyarli barchasi optimistik tarzda yakunlangan. Dostonlarda xalqimizning turli davrlarida, turli sharoitlardagi turmushi, mehnat mashg'ulotlari, bayramlari, marosimlari, o'z aksini topadi.

Ko'rinadiki, maktab o'quvchilarini madaniy va ma'naviy merosimiz xazinasida muhim o'rin tutuvchi dostonchilik ijodiyoti bilan tanishtirib borish, ularni kelgusida jamiyatimizning barkamol insonlari, kelajakni yaratuvchilari bo'lib yetishishlarida bebaho omil bo'lib hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Mirzayev T., Sarimsoqov B. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. — T.: O'qituvchi, 1990.
2. Alaviya M. O'zbek xalq qo'shiqlari. — T.: Fan, 1959.
3. Imomov I., Mirzaev V. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. — Toshkent, 1990.
4. Xo'jaeva M. Umumta'lim maktablarida musiqa o'qitish metodikasi. T.: O'ZDK tahrir. nashriyot bo'limi, 2008.

N. Hasanova, E. Abdukarimova
Jizzax davlat pedagogika instituti

MUSIQA TA'LIMIDA FANLARARO BOG'LIQLIK VA ALOQADORLIKNING AHAMIYATI

Respublikamizda amalda bo'lgan ta'lim tizimida umumiy o'rta ta'lim o'ziga xos mavqega ega bo'lib, unda o'qitiladigan musiqa madaniyati fani o'zining tashkiliy, uslubiy, pedagogik hamda ta'limiy va tarbiyaviy maqsad va vazifalarini amalga oshirishda boshqa fanlardan keskin farq qiladi. Bu, asosan, musiqa darslarining bir-biriga bog'liq, bir-birini davom ettiruvchi, to'ldiruvchi va bir maqsadga yo'naltirilgan besh faoliyat negizida uyushtirilishida ko'rinadi. Bu faoliyatlar muayyan pedagogik maqsad va vazifalarni qamrab olsa-da, pirovardida ularning barchasi o'quvchilarni badiiy estetik, ma'naviy, madaniy, axloqiy rivojlanishiga, ularda musiqiy qobiliyatlarni o'stirishga, shu bilan musiqa madaniyatini shakllantirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Fanning yana muhim bir xususiyati ta'kidlab o'tilgan faoliyatlarining har biri musiqa san'atining alohida yo'nalishiga oid bilim tushunchalariga asoslanadi. Masalan, musiqa tinglash faoliyatini tinglash bilan ularning shakli, tuzulishi, janr xususiyatlari, g'oyaviy badiiy mazmuni, ijrochilik an'analari, uslublari, qanday jamoa ijrosi uchun mo'ljallab yozilgani, ko'p ovozlilik xususiyati, xalq ijodiyoti yoki zamonaviy ijod mahsuli ekanligi, shuningdek, qardosh va chet el kompozitorlari ijodiga tegishli ekanligi haqidagi bilimlarni qamrab olishi bilan ajralib turadi. Mulohaza qilib qaraydigan bo'lsak, bu faoliyatda musiqa asarlarining shakli, tuzulishi, janriy xususiyatlariga oid bilim va tushunchalar "Musiqqa asarlari tahlil" va "Musiqqa nazariyasi" faniga oid bilimlarga tayanadi. Asarning g'oyaviy badiiy mazmuni, muallifning hayoti va ijodiga oid ma'lumotlar musiqa tarixi va adabiyoti faniga aloqadorligi bilan, shuningdek, asarning badiiy ijrosi, lad-tonalligi, o'lchovi, xarakteri, qo'llanilgan dinamik belgilarini sharhlashda musiqa nazariyasiga murojaat qilinadi. Darsning "Jamoa bo'lib kuyish" faoliyati esa bevosita "Xor va xorshunoslik asoslari", "Dirijorlik" fanlari negizida olib boriladi. Musiqqa

savodi faoliyatida ham "Musiqaning elementar nazariyasi", "Musiqasi asarlari tahlili", "Garmoniya" fanlariga tegishli bilimlar uyg'un mujassamlashadi.

Musiqaga mos ritmik harakatlar bajarish faoliyatida jismoniy madaniyatga va raqs san'atiga oid elementlar bajariladi. Ko'rinadiki, bir soatlik dars davomida ya'ni, ayni bir musiqani tinglash, qo'shiq kuylash, nazariy bilimlarni o'zlashtirish va amaliy ijrochilik jarayonida bir necha musiqasi san'atiga va boshqa fanlar adabiyot, tarix, jismoniy madaniyat, tasviriy san'at, raqs san'atiga oid bilim, tushunchalar, ma'lumotlar dars maqsadi, mavzusi va vazifalariga ko'ra mazmunan, mohiyatan va tarkiban uyg'unlashadi.

Umumta'lim maktablari, musiqasi va san'at maktablari, pedagogika kollejaridagi musiqiy ta'lim yo'nalishlarida musiqasi fanlarini o'qitilish jarayonini qiyosiy o'rganish va tahlil qilish natijasi shuni ko'rsatadiki, fanlarni o'zaro bog'liqlik va aloqadorlikda o'qitilishi va bunga e'tiborni yanada kuchaytirilishi ta'lim jarayonining mazmuni va sifatli bo'lishini ta'minlaydi.

Bir qator olimlar, tajribali pedagoglar va musiqasi o'qituvchilarining fikrlariga ko'ra ta'lim mazmuni o'zida asosan 4 komponentni mujassam etadi:

1. Insonni dunyo bilan va bir-birlari bilan munosabatlari, umuminsoniy va milliy qadriyatlarining asosi hisoblanmish shaxs dunyoqarashi va undagi axloqiy, estetik ma'naviy sifatlar majmuasini;

2. O'quvchilar ongida dunyoni, undagi voqea va hodisalarni dialektik anglashni shakllantiruvchi, ularni ongli faoliyatga to'g'ri metodologik yondashuvga o'rgatuvchi bilimlar tizimini;

3. Aniq faoliyat turlari, jumladan, o'qish, o'rganish, malaka va ko'nikmalar hosil qilishning asosiy negizni tashkil qiluvchi umumiy intellektual salohiyatni shakllantirishni;

4. Turli muammolar yechimini izlashga, fan sirlarini chuqur anglash, o'zida ta'limiy va tarbiyaviy sifatlarini hosil qilishga yo'naltirilgan ijodiy faoliyatning asosli komponentlarini o'zlashtirishni.

Ayni shu to'rtinchi komponent, ya'ni o'quvchilarda ijodiy faoliyat va o'quv ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirib borish barcha o'quv fanlariaro bog'liqlik va aloqadorlikni tizimli ravishda yo'lga qo'yish, ularni o'zaro bog'liqlik va aloqadorlik jihatlari-dan maqsadga muvofiq tarzda foydalanib qiziqarli tashkil etilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shu o'rinda unutmazlik kerakki, fanlar bog'liqligi va aloqadorligidan atayin, majburiy va maqsadsiz foydalanishga urinmaslik kerak.

Musiqasi darslarini fanlar aloqadorligi va bog'liqligida tashkil etishda quyidagi maqsad va vazifalarni alohida ko'rsatib o'tish mumkin:

1. Muayyan mavzu bo'yicha bilimlarni ikkinchi fanga oid bilimlar bilan bog'lab o'rganishni zarur bilimlarni o'quvchilar tomonidan oson, qiziqarli va puxta o'zlashtirilishiga samarali ta'sir etadi;

2. Bir o'quv faniga oid bilim, ko'nikma va malakalarni egallashda boshqa fanlarga oid bilim, ko'nikma va malakalardan o'rinni foydalanish;

3. Har xil fanlar o'rganadigan voqea, hodisa, jarayonlarning o'zaro bog'liqligi va aloqadorlik tomonlarini ochib berish;

4. Yangi mavzuni o'rganishda o'quvchilarning boshqa fanlarning mavzusiga aloqador bo'lgan bilimlariga o'z o'rnida va foydali ahamiyatiga ko'ra murojaat qilish;

5. Dars mavzusining g'oyaviy, tarbiyaviy xususiyatlari asosida o'rganilayotgan bilimlarga qiziqish hosil qilish.

6. Dars jarayonida fanlararo bog'lanish nuqtalari, holatlarning yechimiga olib keluvchi shart-sharoitlarni yaratish;

7. Fanlararo integratsiyani amalga oshirishning ilg'or usullari, yo'l-yo'riq, shakl va vositalarini oldindan tanlash, amalga oshirishni rejalashtirish va ulardan dars jarayonida mohirona foydalanish.

“Ёшларни миллий ва урмоний қадриятлар руҳида тарбиялашда маданият ва санъатнинг ўрни” мавзусида шимий-назарий анжуман материаллари

ПОЗИТИВ МЕХАНИЗМЛАРИ.....	
С.С. АБДУЛЛАЕВ, Б.Х. МАДРИМОВ, С.Д. ДҮСТОВ. СОЗДАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОГО ИСКУССТВА.....	219
Н. ИСМАТОВА, Д. ХОТАМОВА. ОИЛАДА СОГЛОМ МУХИТ ВА СОГЛОМ БОЛА ТАРБИЯСИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	222
Б. МУСТАФОВ. МУСИҚА МАДАНИЯТИ ТАЪЛИМИ ИСЛОҲОТЛАРИ.....	223
Р. НЕМАТОВА. ЁШЛАРДА ЮКСАК ФИДОЙИЛИК ҲИС-ТУЙГУЛАРИНИ ТАРКИБ ТОПТИРИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ.....	225
Ф. НУРУЛЛАЕВ, Д. САЙФИДДИНОВА. МУСИҚА ИНСОН ҚАЛБИНИНГ ГАВҲАРИ	227
R. KADIROV, N. ORIROVA. MILLATIMIZ TARIXIGA BIR NAZAR.....	228
Д. САЙФУТДИНОВА. ЯНГИ КУН НАВРУЗ АЙЁМИНИНГ СЕРЖИЛО ФАЗИЛАТЛАРИ.....	229
Б. ХҲЖАЕВ. ФУҚАРОЛИК МАДАНИЯТИ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯ НЕГИЗИ.....	231
З. САФАРОВА, Н. ШАМСИЕВ, М. ЗАРИПОВА. БИОЛОГИЯНИ УҚИТИШДА ДИДАКТИК ЎЙИНЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ.....	233
Ш. ШАРОПОВА, Р. АТОЕВА, С. ОЛИМОВА. ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ИНГЛИЗ ТИЛИ ВА ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ.....	235
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ МУСИҚА ТАЪЛИМИ КАФЕДРАСИ: ТАРИХИ, БУГУНИ ВА КЕЛАЖАГИ	
Ф. ТУРАЕВ. ЕДНОМА. БОКИЖОН АШУРОВ (1917-2017).....	239
С. ДҮСТОВ. ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИ МУВАФФАҚИЯТ ОМИЛИ.....	240
SH. HAYITOV. MA'RIFAT XIRMONINI BUNYOD ETISH MASHAQQATLARI.....	242
Ш. МУСТАФОВ. УҚУВЧИЛАРНИ МИЛЛИЙ РУҲДА ТАРБИЯЛАШДА МУСИҚА МАДАНИЯТИ ФАНИНИНГ АҲАМИЯТИ.....	244
А. РАҲМАТОВ, С. ПАРДАЕВ. ОММАВИЙ ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИДА «ҚАРСАК» АЙТИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИЖРОВИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	247
В. BOLTAEV, E. DJALILOV. MUSIQA DARSLARIDA SAMARQAND DOSTONCHILIK MAKTABLARI BILAN TANISHTIRISH.....	249
N. HASANOVA, E. ABDUKARIMOVA. MUSIQA TA'LIMIDA FANLARARO BOG'LIQLIK VA ALOQADORLIKNING AHAMIYATI.....	251
M. MURODOV, G. BURHONOVA. MUSIQIY NAZARIY BILIMLARNI O'ZLASHTIRISHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH.....	253
I. QUDRATOV, S. AYAROV. TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MAVZULI KONSERTLARNING AHAMIYATI	255
У. МАТЕҚУБОВА. МУСИҚА ФАНИ УҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ПЕДАГОГИК МАҲОРАТИНИ ОШИРИШ ЙУЛЛАРИ	257
САНЪАТГА БАХШИДА УМР. БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ДОЦЕНТИ, БАСТАКОР А. А. ХИДИРОВ 70 ЁШДА	
Б. МАДРИМОВ. БАСТАКОР АСҚАР ХИДИРОВ 70 ЁШДА	262
Д. АТАБАЕВ. АСҚАР АҚА ХИДИРОВ 70 ЁШДА	263
ОШИҚ ЭРКИН. СОЗИ ХУШНАВО, КУЙЛАРИ ДИЛРАБО	264
Д. ЮСУПОВ. БАСТАКОР ВА УСТОЗ МУРАББИЙ АСҚАР ХИДИРОВ 70 ЁШДА	266
М. АЗИМ. СУВОРА ИЛҲОМЛАРИ	267
Э. ЖАПИЛОВ. МОҲИР ХОНАНДА, УСТОЗ ВА МУРАББИЙ	269
Мундарижа	270